Vesterbacka 13.12.2021 424/04.01.01/2021

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

stv@eduskunta.fi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan etäkuulemisasiantuntijakutsu

HE 230/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Kuulemisen kohde

Hallituksen esitys uudeksi tartuntatautilain 48a §:ksi koskien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden suojaamista covid-19-taudilta.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT:n kannanotto ja huomiot

Lain voimaantulo ja voimassaolo, siirtymämääräys

KT suhtautuu myönteisesti lakiesitykseen ja kannattaa lain säätämistä nopeasti ja pitkään voimassaolevana. KT pitää lakiesitykseen sisältyvää 1 ja 3 momentin 30 päivän siirtymäaikaa riittävänä.

Lain soveltamisala

KT pitää tärkeänä, että lakiesityksen perusteluissa on täsmennetty pykälän koskevan kaikilta osin myös viranhaltijoita, virkamiehiä ja opiskelijoita ja tältä osin muistutettu myös tartuntatautilain 2 §:n 2 momentin määräyksestä.

KT pitää tärkeänä, että sääntely ei rajoitu pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtäviä hoitavaan henkilöstöön, vaan se koskisi kaikkia sellaisia tehtäviä, joihin liittyisi lähikontaktin aiheuttama tartuntariski asiakkaalle tai potilaalle. On tärkeää, että perusteluissa on täsmennetty, että pykälää sovelletaan myös kotiin tarjottaviin palveluihin.

Lakiesitykseen on perusteluihin lisätty maininta siitä, että suoja covid-19-tautia vastaan olisi kuitenkin perusteltua olla myös sellaisissa tehtävissä toimivilla, jotka eivät ole suorassa lähikontaktissa asiakkaaseen tai potilaaseen, mutta jotka voisivat levittää tartuntaa edelleen sellaiseen henkilöstöön, joka työskentelisi tehtävissä, joihin sisältyisi lähikontaktin aiheuttama tartuntariski covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiille asiakkaille ja potilaille. KT huomauttaa, että tämä lisäys laajentaa merkittävästi sen henkilöstön määrää, joilta pykälän mukaista suojaa voidaan edellyttää ja täten aiheuttaa työnantajille ja koronatestauksesta vastuussa oleville myös aiemmin arvioitua enemmän hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. KT huomauttaa, että lain sanamuoto ei esityksen mukaisessa muodossa tue tätä perusteluissa esiin tuotua laajentavaa tulkintaa ja lain sanamuotoa tulisikin täsmentää.

Vesterbacka 13.12.2021 424/04.01.01/2021

Lähikontaktin aiheuttaman tartuntariskin määrittely

KT pitää riittävänä sitä tapaa miten lähikontaktin aiheuttama tartuntariski on lakiesityksen perusteluissa määritelty.

Rokotussuojan määrittely ja sen osoittaminen

KT pitää tärkeänä, että esityksen mukaan henkilön tulee itse osoittaa työnantajalle tai palvelujen tuottajalle, että hänellä on riittävä ja tarpeellinen suoja covid-19-tautia vastaan. Esityksessä on täsmennetty, että suoja tulee osoittaa riittävän ja luotettavan selvityksen avulla. Vaikka kyseisen täsmennyksen voidaan tulkita tarkoittavan kirjallista selvitystä, pitää KT kuitenkin tärkeänä, että esityksessä erikseen täsmennettäisiin se riittääkö työntekijän suullisesti ilmoittama tieto rokotussuojasta, vai voiko työnantaja edellyttää kirjallista selvitystä. Tartuntatautilain 48 §:n kohdalla on yleisesti katsottu, että työntekijän itsensä suullisesti ilmoittama tieto on riittävä.

KT pitää tärkeänä, että esityksen perusteluissa on täsmennetty, että mikäli työntekijä kieltäytyisi tietoa antamasta, olisi työnantajan asiakkaiden ja potilaiden hengen ja terveyden suojelemiseksi katsottava, ettei työntekijällä, virkamiehellä, viranhaltijalla tai opiskelijalla olisi 1 momentissa tarkoitettua suojaa, jolloin hän ei voisi työskennellä covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiiden asiakkaiden ja potilaiden kanssa ilman erityistä syytä.

KT pitää tärkeänä, että lakiesityksen perusteluissa on täsmennetty se mitä täydellä rokotussuojalla tarkoitetaan ja kiinnitetty huomiota siihen, että saavutettavaa suojaa tulee myös ylläpitää mahdollisilla tehosterokotuksilla.

Huomioiden rokotteiden antaman suojan hiipuminen ajan kuluessa, pitää KT tärkeänä, että työnantajalla on mahdollisuus oman harkintansa mukaan arvioida henkilöstön rokotussuojan riittävyyttä tarpeellisin väliajoin.

Vakaville seuraamuksille alttiiden ryhmien määrittely

KT pitää tärkeänä, että koronataudin vakaville seuraamuksille alttiit ryhmät on täsmennetty lakiesityksen perusteluissa. KT pitää hyvänä, että lakiesityksen mukaan vakaville seuraamuksille alttiiden ryhmää on laajennettu 1.12.2021 järjestetyn kuulemiskierroksen jälkeen koskemaan myös THL:n tuottaman lääketieteelliseen riskinarvioon perustuvan listauksen ryhmään 2 kuuluvia. Ikääntyneiden osalta lakiesityksessä ei kuitenkaan ole säännöskohtaisissa perusteluissa täsmennetty mitä ikääntyneillä tarkoitetaan, kun aiemmassa esityksessä oli erikseen mainittu yli 70-vuotiaat.

Erityinen syy käyttää henkilöä, jolla ei ole vaadittua rokotussuojaa

Ehdotuksen mukaan työnantaja saisi vain erityisestä syystä käyttää 1 momentissa tarkoitettujen potilaiden ja asiakkaiden hoitamiseen muita kuin covid-19-rokotuksen tai sairastetun covid-19-taudin antaman suojan omaavia henkilöitä. KT pitää tärkeänä, että lakiesityksessä on täsmennetty mitä erityisellä syyllä tarkoitetaan.

Erityisenä syynä voi esityksen mukaan olla myös tilanne, jossa uutta 1 momentin vaatimukset täyttävää henkilöstöä ei ole nopeasti tai ylipäätään saatavilla. KT kantaa erityistä huolta työvoiman riittävyydestä ja KT pitääkin välttämättömänä, että suojaamattoman henkilöstön käyttö tällaisissa tilanteissa mahdollistetaan.

KT huomauttaa, että esityksen perusteluiden mukaan suoja covid-19-tautia vastaan olisi kuitenkin perusteltua olla myös sellaisissa tehtävissä toimivilla, jotka eivät ole suorassa lähikontaktissa asiakkaaseen tai potilaaseen, mutta jotka voisivat levittää tartuntaa edelleen sellaiseen henkilöstöön, joka työskentelisi tehtävissä, joihin sisältyisi lähikontaktin aiheuttama tartuntariski covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiille asiakkaille ja potilaille. KT katsoo, että lain tulee mahdollistaa suojaamattoman henkilöstön käyttö henkilöstöpulatilanteissa myös muissa kuin varsinaisesti hoidollisissa tehtävissä.

KT katsoo, että työnantajalla tulisi olla mahdollisuus tilapäisesti poiketa henkilöstömitoitusta koskevista määräyksistä, mikäli 48 a §:n soveltaminen sen aiheuttaisi, kuitenkin edellytyksenä ollen, ettei asiakas- ja potilasturvallisuus missään tilanteissa vaarannu.

Negatiivisen testituloksen osoittaminen

Ehdotetun 48 a §:n 3 momentin mukaan työntekijä, joka ei lääketieteellisistä syistä voi ottaa rokotetta, voi osoittaa suojan covid-19-tautia vastaan todistuksella hänelle enintään 72 tuntia ennen työvuoroon saapumista tehdyn covid-19-testin negatiivisesta tuloksesta.

KT kiinnittää Sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota lain sanamuodon ja hallituksen esityksen perusteluiden väliseen ristiriitaan. Lain sanamuodon mukaan ”*Työntekijä, joka ei lääketieteellisistä syistä voi ottaa rokotetta, voi osoittaa suojan covid-19-tautia vastaan todistuksella hänelle enintään 72 tuntia ennen työvuoroon saapumista tehdyn covid-19-testin negatiivisesta tuloksesta.”* Hallituksen esityksen säädöskohtaisissa perusteluissa sen sijaan todetaan useassa kohtaa, että suojan covid-19-tautia vastaan voisi osoittaa todistuksella enintään *48 tuntia* ennen työvuoroon saapumista tehdyn covid-19-testin negatiivisesta tuloksesta. Kyseinen ajallinen ristiriita on merkittävä sekä työnantajan että henkilöstön oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta ja lakiesityksen täsmentäminen on välttämätöntä.

KT pitää välttämättömänä, että työntekijällä on velvollisuus itse esittää kyseinen todistus työnantajalle, mikäli haluaa siihen vedota. Mikäli työntekijä ei todistusta esittäisi ennen työvuoron alkamista, ei työntekijä voisi sen olemassaoloon vedota myöhemmin työnantajaa vastaan.

Lain sanamuodon mukaan 1 momentin mukaisissa tehtävissä toimiva ei voisi vapautua rokotusten tai sairastetun taudin tuomasta rokotussuojavelvoitteesta negatiivisen testituloksen näyttämällä kuin vain niissä tapauksissa, joissa hänellä on lääketieteellinen syy olla ottamatta rokotetta. Lakiesityksen säännöskohtaisissa perusteluissa on kuitenkin todettu, että *”Lisäksi työnantajalle toimitettu 48 tunnin sisällä tehdyn covid-19-testin negatiivinen tulos voisi olla osoitus työntekijän terveysturvallisuudesta.”* KT katsoo tarpeelliseksi, että laissa ja sen perusteluissa selkeästi selvennetään se missä

tilanteissa negatiivinen testitulos mahdollistaa rokotusten tai sairastetun taudin suojaa vailla olevan työskentelyn 1 momentissa mainituissa tehtävissä.

Tietojen käsittely

Esitetyssä 48a §:n 2 momentissa säädetään työnantajan oikeudesta käsitellä työntekijän tai työharjoittelussa olevan opiskelijan 1 momentissa tarkoitettuihin tehtäviin soveltuvuutta koskevia tietoja riittävän covid-19-suojan varmistamiseksi. KT pitää välttämättömänä, että työnantajan oikeus käsitellä työntekijöiden ja opiskelijoiden koronarokotussuojaa koskevia tietoja on täsmennetty lakitasoisesti.

Lakiesityksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajalla olisi ehdotetun 1 momentin perusteella velvollisuus varmistua myös siitä, että kyseisissä palveluissa sellaisissa tehtävissä, joihin liittyisi lähikontaktin aiheuttama tartuntariski covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiille asiakkaille tai potilaille, ei myöskään voisi ilman erityistä syytä toimia sellaiset itsenäiset ammatinharjoittajat tai ostopalveluna hankitut muut palvelujen tuottajat ja niiden henkilöstö, joilla ei olisi säännöksessä tarkoitettua suojaa covid-19-tautia vastaan. Koska palvelujen järjestämisvastuussa olevalla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain perusteella käsitellä muun kuin oman henkilöstönsä, opiskelijan tai työnhakijan terveydentilaa koskevia tietoja, jää rokotussuojan varmistaminen ja vastuu siitä kyseisen itsenäisen ammatinharjoittajan tai ostopalvelutuottajan oman toiminnan varaan.

Seuraamukset, jos työnteko estyy rokotussuojan puutteen vuoksi

Lakiesityksen 3 momentin mukaan, jos 1 momentissa tarkoitetulla henkilöllä ei olisi riittävää suojaa covid-19-tautia vastaan tai hän ei antaisi tietoa siitä, onko hänellä rokotuksen tai sairastetun taudin antama suoja covid-19-tautia vastaan, ei työnantaja voisi ilman erityistä syytä käyttää häntä sellaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, joissa hoidetaan covid-19-taudin vakaville seuraamuksille alttiita asiakkaita ja potilaita. Tällaisessa tilanteessa työnantajan olisi ensisijaisesti selvitettävä, löytyykö työntekijälle jotakin muuta työtä. Perusteluissa on täsmennetty, että työn tarjoamisvelvollisuus olisi voimassa koko työnteon estymisen ajan. KT olettaa riittävänä olevan se, että toisen työn tarjoamisen mahdollisuutta tarkastellaan säännöllisesti, mutta ei jatkuvasti. Määräys aiheuttaa joka tapauksessa mittavaa taakkaa työnantajille etenkin suurissa työnantajayksiköissä.

Lakiesityksen mukaan, jos työntekijä ei puuttuvaan rokotesuojaan tai taudin sairastamiseen liittyvään suojaan liittyvästä henkilökohtaisesta syystä voi tehdä työtään 1 momentissa tarkoitettujen hoidettavien kanssa ja jos työntekijälle ei ole tarjottavissa muuta työntekijän työsopimuksen mukaista tai hänelle muutoin sopivaa työtä, työntekijän työnteko estyy hänen työntekoedellytystensä puuttumisen vuoksi. Tällöin hän ei ole työnantajan käytettävissä ja työnantaja voi olla maksamatta palkkaa. KT katsoo, että erillinen lakitasoinen kirjaus palkattomuudesta sekä työsuhteisten että viranhaltijoiden osalta on välttämätön riitaisuuksien välttämiseksi ja vähentämiseksi, etenkin kun huomioidaan asian epäselvyys tartuntatautilain 48 §:n kohdalla. KT kuitenkin toivoo

perusteluiden täsmentämistä siten, että palkattomuus voi kohdistua myös muihin, kuin niihin työntekijöihin, jotka tekevät työtä hoidettavien kanssa, ottaen huomioon sen, että lakiesitykseen on lisätty maininta siitä, että suoja covid-19-tautia vastaan olisi kuitenkin perusteltua olla myös sellaisissa tehtävissä toimivilla, jotka eivät ole suorassa lähikontaktissa asiakkaaseen tai potilaaseen.

Lakiesityksen mukaan nyt ehdotettuun säännökseen ei sisältyisi erillistä muutoksenhakua koskevaa sääntelyä, sillä covid-19-suojaa koskeva säännös olisi voimassa suoraan lain nojalla ilman erillistä päätöksentekomenettelyä. Tältä osin KT huomauttaa, että viranhaltijoiden osalta virantoimituksesta pidättäminen edellyttää päätöstä ja tuo päätös on muutoksenhakukelpoinen kuntalain mukaisesti. Viranhaltijoiden osalta asiasta olisi syytä ottaa lakiin erillinen maininta muutoksenhakuoikeuden epäämisestä, huomioon ottaen kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain muutoksenhakua koskeva 50 §.

Taloudelliset vaikutukset

Lakiesityksessä on huomioitu, että sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille aiheutuisi lakiehdotuksesta hallinnollista taakkaa sekä rokotussuojan selvittämisestä että myös työtehtävien järjestelyyn liittyvistä syistä. KT edellyttää, että työnantajille korvataan lakiesityksestä aiheutuvat lisäkustannukset täysimääräisesti.

Lakiesityksen mukaan työntekijä, joka ei lääketieteellisistä syistä voisi ottaa rokotetta, voisi kuitenkin työskennellä tehtävissä, mikäli hän esittäisi työnantajalle luotettavan todistuksen hänelle enintään 72 tuntia (vai 48 tuntia?) ennen työvuoroon saapumista tehdyn covid-19-testin negatiivisesta tuloksesta. Lääketieteellisen syyn vuoksi covid-19-todistuksen saamiseksi tehtävät testit on säädetty maksuttomiksi tartuntatautilain 58 k §:n nojalla. Kunnan tulee säännöksen mukaan järjestää kunnassa asuville henkilöille, jotka eivät lääketieteellisistä syistä voi ottaa covid-19-rokotetta, maksutta heidän 58 i §:n 1 momentissa tarkoitetun koronatodistuksen saamiseksi tarvitsemansa covid-19-testaus.

KT haluaa nostaa esiin myös sen, että lakiehdotus aiheuttaa jossain määrin lisäkustannuksia kunnille/kuntayhtymille myös rokottamattomien työntekijöiden osalta lisääntyvien koronatestimäärien sekä mahdollisesti automaattisiin testivarausjärjestelmiin tehtävien muutosten vuoksi. KT edellyttää, että koronatestauksesta vastuussa oleville kunnille/kuntayhtymille korvataan lakiesityksestä aiheutuvat lisäkustannukset täysimääräisesti. Huomioiden kuitenkin sen, että esityksen mukaan negatiivista testitulosta voidaan käyttää vain niissä erityisissä tilanteissa, joissa henkilöllä on lääketieteellinen syy olla ottamatta rokotetta, eivät testauksesta aiheutuvat lisäkustannukset KT:n arvion mukaan ole merkittäviä.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUETYÖNANTAJAT KT

Neuvottelupäällikkö Henrika Nybondas-Kangas

Työmarkkinalakimies Eeva Vesterbacka